

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

Кафедра теорії і методики природничо-математичних дисциплін
початкової освіти

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з науково-педагогічної і
навчальної роботи та рекрутації
проф. Гаврилюк С. В.

Протокол № від 17.10 2018 р.

ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ
ЗНАТЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

ПРОГРАМА

нормативної навчальної дисципліни

підготовки бакалаврів

галузі знань 0101 Педагогічна освіта

напрям підготовки **6.010102 Початкова освіта**

Луцьк – 2018

Програма навчальної дисципліни «Теорія і практика формування екологічних знань молодших школярів» для студентів за напрямом підготовки бакалавра, спеціальністю 6.010102 Початкова освіта. – 5 вересня 2018 р. – 19 с.

Розробник: Буднік С.В., канд. пед. наук, старший викладач кафедри теорії і методики природничо-математичних дисциплін початкової освіти СНУ імені Лесі Українки

Рецензент: Рославець Р.М., канд. пед. наук, доцент кафедри теорії і методики природничо-математичних дисциплін початкової освіти СНУ імені Лесі Українки

Програма навчальної дисципліни затверджена на засіданні кафедри теорії і методики природничо-математичних дисциплін початкової освіти

протокол № 2 від 12. 09. 2018 р.

Завідувач кафедри: _____ проф. Пріма Р.М.

Програма навчальної дисципліни схвалена науково-методичною комісією факультету педагогічної освіти та соціальної роботи

протокол № 1 від 17. 09. 2018 р.

Голова науково-методичної комісії факультету педагогічної освіти та соціальної роботи _____ доц. Антонюк В.З.

Програма навчальної дисципліни схвалена науково-методичною радою Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

протокол № ____ від ____ . ____ . 2018 р.

© Буднік С.В., 2018 р.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Денна форма навчання	Галузь знань 0101 Педагогічна освіта Спеціальність 013 «Початкова освіта» Освітня програма «Початкова освіта»	Нормативна
		Рік навчання: 4
		Семестр: 7
		Лекції: 18 год.
		Практичні : 16год. Лабораторні: - Індивідуальні: -
Кількість годин / кредитів 90/ 3 ІНДЗ: немає	бакалавр	Самостійна робота: 48 год.
		Консультації: 8 год.
		Форма контролю: залік

Таблиця 1

2. АНОТАЦІЯ КУРСУ

Мета курсу: піднесення якості теоретичної та практичної підготовки студентів факультету педагогічної освіти та соціальної роботи до ефективного здійснення еколого-натуралістичної роботи в майбутній педагогічній діяльності. За своїм змістом курс є комплексним і поєднує в кожній темі, присвяченій певному напрямку екологічної роботи у початковій школі, необхідні для ефективного здійснення такої роботи як природничо-наукової, так і науково-методичні знання.

Основними завданнями дисципліни «Теорія і практика формування екологічних знань молодших школярів» є засвоєння студентами необхідної суми теоретичних знань та вироблення відповідних практичних вмінь планувати, організовувати і здійснювати різні види еколого-натуралістичної роботи з учнями початкових класів в позаурочній, позакласній та у гуртковій роботі, спрямованій на поглиблене вивчення природи свого краю учнями та їх всебічне виховання засобами природи.

3. КОМПЕТЕНЦІЇ

До кінця навчання студенти будуть компетентними у таких питаннях:

- основи сучасної екологічної освіти у початковій школі;

- особливості навчання природознавства дітей та проведення гурткової роботи еколого-натуралістичного спрямування із метою формування у них екологічних знань;

- здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями;
- здатність планувати та управляти часом;
- здатність працювати автономно та в команді;
- здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.

Вивчення дисципліни спрямоване на формування цілої низки компетентностей. Серед них:

3. 1. Інтегральна компетентність;

3. 2. Загальні компетентності: загальнонавчальна, інформаційно-аналітична, екологічна, етична, міжособистісної взаємодії, адаптивна, рефлексивна, здоров'язбережувальна, інформаційно-комунікаційна;

3. 3. Спеціальні (фахові) компетентності: предметна компетентність (екологічна), психологічна компетентність, педагогічна компетентність, методична компетентність.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати

- навчально-виховне значення еколого-натуралістичної роботи та форми її організації в початковій школі;
- склад куточка живої природи, вимоги до підбору його об'єктів та їх розміщення; біологічні особливості об'єктів куточка живої природи: кімнатних рослин, декоративних і співочих птахів, мешканців акваріума, тераріуму, дрібних ссавців;
- роль озеленення пришкольньої ділянки, вимоги до його здійснення та найбільш придатних для цього представників з кожної групи рослин: дерев, кущів, одно- та багаторічних трав'янистих рослин;
- значення самообладнання в оснащенні освітнього процесу засобами навчання та методичку складання саморобних колекцій: ентомологічних, мінералів і гірських порід, корисних копалин, плодів і насіння тощо;
- правила поведінки дітей у природі;
- методичку роботи у відділі початкових класів шкільної навчально-дослідної ділянки;
- теоретичні положення методички викладання природознавства.

вміти

- формувати куточок живої природи та розміщувати його об'єкти в класному кабінеті відповідно до їх біологічних особливостей та педагогічних вимог;

- доглядати за газонами, квітниками, деревами й кущами на пришкольній ділянці, проводити спостереження за фазами їх розвитку;
- приваблювати птахів на пришкольню ділянку, влаштувати штучні гніздівлі та годівниці для них;
- використовувати найбільш поширені й доступні для дітей способи збору комах та оформляти їх у ентомологічні колекції, користуватись необхідними для цього обладнанням та препаратами;
- організовувати роботу на шкільній навчально-дослідній ділянці, проводити спостереження за фазами розвитку сільськогосподарських рослин свого краю.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 годин (3 кредитів ECTS).

4. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Таблиця 2

Структура навчальної дисципліни

Назва змістових модулів і тем	Кількість годин				
	Усього	у тому числі			
		Лек.	Практ.	Сам. роб.	Консульт.
1	2	3	4	5	6
Змістовий модуль 1. Теоретико-практичні основи формування екологічних знань молодших школярів у освітньому процесі					
Тема 1. Вступ. Зміст і завдання курсу, його роль у підготовці майбутніх учителів початкових класів.	3	1		2	
Тема 2. Натуралістична робота в практичній діяльності вчителя початкових класів, її зв'язок зі шкільними курсами природознавства.	8	2	1	4	1
Тема 3. Куточок живої природи.	7	2	1	4	
Тема 4. Рослини в куточку природи.	7	2	1	4	

Тема 5. Тварини в куточку природи.	7	2	1	4	
Тема 6. Оформлення акваріума засобами натуральних декорацій. Об'єкти акваріумістики, основні представники.	11	2	2	6	1
Тема 7. Озеленення пришкольньої ділянки	8	1	1	4	1
Тема 8. Навчально-дослідна ділянка	7	1	1	4	1
Разом за змістом модулем 1	58	16	8	32	4
Змістовий модуль 2. Методичні аспекти формування екологічних знань молодших школярів.					
Тема 9. Планування виховної роботи екологічного змісту у початковій школі.	8	1	2	4	1
Тема 10. Методи екологічного виховання молодших школярів.	7	1	2	4	1
Тема 11. Засоби екологічного виховання молодших школярів. Форми організації екологічного виховання.	7	1	2	4	1
Тема 12. Організація екологічного виховання у позаурочній, позакласній та гуртковій роботі.	9	2	2	4	1
Разом за змістом модулем 2	31	5	8	16	4
Усього годин	90	18	16	48	8

Таблиця 3

Теми практичних занять

№ з/п	Тема	К-ть годин
1.	Тема 1. Вступ. Зміст і завдання курсу, його роль у підготовці майбутніх учителів початкових класів.	
2.	Тема 2. Натуралістична робота в початковій школі.	1
3.	Тема 3. Куточок живої природи.	1
4.	Тема 4. Оформлення акваріума засобами натуральних декорацій. Об'єкти акваріумістики, основні	2

	представники.	
5.	Тема 5. Озеленення пришкільної ділянки	1
6.	Тема 6. Навчально-дослідна ділянка.	1
7.	Тема 7. Спостереження як метод краєзнавчого вивчення природи.	1
8.	Тема 8. Система шкільних фенологічних спостережень	1
9.	Тема 9. Планування виховної роботи екологічного змісту у початковій школі.	2
10.	Тема 10. Методи екологічного виховання молодших школярів.	2
11.	Тема 11. Засоби екологічного виховання молодших школярів. Форми організації екологічного виховання.	2
12.	Тема 12. Організація екологічного виховання у позаурочній, позакласній та гуртковій роботі.	2
	Разом	16

5. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Тема 1. Вступ. Зміст і завдання курсу, його роль у підготовці учителів початкових класів. Науково-методичні аспекти реалізації однієї із провідних ліній нового Державного стандарту початкової освіти - екологічної освіти й виховання учнів. Засоби та методи екологічного виховання молодших школярів, форми роботи, що забезпечують формування екологічної культури, екологічного мислення, засвоєння екологічних знань. Складання екологічних задач.

Тема 2. Еколого-натуралістична робота в практичній діяльності вчителя початкових класів, її зв'язок зі шкільними курсами природознавства. Пізнавальне та виховне значення натуралістичної роботи, форми її організації в початковій школі. Ботаніка, зоологія, загальне землезнавство як природничонаукова основа натуралістичної роботи в школі.

Тема 3. Куточок живої природи. Методика організації куточка живої природи та проведення дослідницької роботи в ньому. Навчально-виховне значення куточка живої природи, його склад. Педагогічні та гігієнічні вимоги до підбору об'єктів куточка живої природи. Розміщення й обладнання куточка природи в класному кабінеті. Основні групи кімнатних рослин: красиво квітучі, декоративно-листяні, ампельні, виткі, цибулинні, сукуленти.

Характерні біологічні особливості найбільш поширених представників кожної із груп кімнатних рослин. Розмноження кімнатних рослин. Догляд та спостереження учнів за рослинами куточка природи. Тимчасове утримання рослин у куточку природи, досліди і спостереження за ними.

Тема 4. Оформлення акваріума засобами натуральних декорацій.
Об'єкти акваріумістики, основні представники. Типи акваріумів, вимоги до їх розміщення. Влаштування акваріума, основні елементи життєвого середовища риб. Мешканці акваріума: екзотичні рибки, молюски, водорості; зовнішній вигляд та біологічні особливості найбільш поширених представників. Заселення акваріума. Догляд за акваріумом та участь школярів у ньому. Годівля риб, основні види корму. Особливості розмноження живородних та ікрометних риб.

Тема 5. Озеленення пришкільної ділянки. Пришкільна ділянка, її склад та навчально-виховне значення. Роль озеленення та вимоги до підбору й розміщення рослин на ділянці. Використання листопадних та вічнозелених дерев і кущів у озелененні, біологічні особливості найбільш поширених представників. Композиційне поєднання рослин у озелененні. Шкільний дендрарій. Влаштування квітників

Тема 6. Навчально-дослідна ділянка. Пізнавальне та виховне значення навчально-дослідної ділянки. Розміщення ділянки та планування її території. Характеристика відділу початкових класів, дослідницька робота учнів у ньому. Спостереження за фазами розвитку сільськогосподарських рослин.

Тема 7. Спостереження як метод краєзнавчого вивчення природи. Визначення спостереження як методу навчання, його педагогічне значення. Види учнівських спостережень. Структура спостереження. Схеми спостережень за різними об'єктами природи: рослинами, тваринами, явищами неживої природи. Підготовка вчителя до спостереження та педагогічне керівництво увагою дітей під час проведення спостережень.

Тема 8. Система шкільних фенологічних спостережень. Фенологія як наука та метод вивчення природи рідного краю. Фенологічний поділ року на

пори і періоди, їх характерні риси. Система фенологічних спостережень за різними об'єктами природи протягом року. Фіксація результатів спостережень у календарі природи та їх використання на уроках природознавства.

Тема 9. Планування виховної роботи екологічного змісту у початковій школі. Структура плану виховної роботи. Вимоги до планування екологічного виховання учнів початкової школи.

Тема 10. Методи екологічного виховання молодших школярів, їх характеристика, переваги та недоліки. Розповідь. Бесіда. Використання наочних методів в екологічному вихованні. Організація спостереження учнів молодшого шкільного віку за рослинами, тваринами, явищами природи, діяльністю людини. Пошуково-дослідна діяльність. Особливості лабораторних та практичних робіт. Принципи відбору методів екологічного виховання.

Тема 11. Засоби екологічного виховання молодших школярів. Форми організації екологічного виховання. Засоби безпосереднього формування знань та почуттів дітей. Організація спостереження. Виконання практичних робіт та дослідів. Засоби опосередкованого впливу. Ігри природничого змісту. Робота з дитячою книжкою. Екологічне виховання на уроці. Можливості шкільних навчальних дисциплін в екологічному вихованні учнів. Методи екологічного виховання на уроці. Врахування міжпредметних зв'язків в екологічному вихованні учнів.

Тема 12. Організація екологічного виховання у позаурочній, позакласній та гуртковій роботі. Підготовка та проведення святкових вечорів, КВК, конкурсів, виставок малюнків, фото, плакатів на екологічну тематику тощо. Екскурсії у природу, на виробництво. Методика підготовки та проведення екскурсій екологічного змісту. Залучення школярів до природоохоронної діяльності. Особливості створення та функціонування екологічної стежки: значення, складання маршруту, планування та організація роботи. Гурткова робота еколого-натуралістичного спрямування

у початковій школі: значення, можливості в екологічному вихованні, особливості організації; планування.

6. РОЗПОДІЛ БАЛІВ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Таблиця 4

Розподіл балів (денна форма навчання)

Поточний контроль (макс = 40 балів)																	Модульний 2 (макс = 60 балів)		Загальна кількість балів
Модуль 1										Модуль 2									
Змістовий модуль 1								Змістовий модуль 2									МКР 1	МКР 2	
П 1	П 2	П 3	П 4	П 5	П 6	П 7	П 8	П 9	П 10	П 11	П 12	П 13	П 14	П 15	П 16	МКР 1			МКР 2
2	2	2	2	2	2	2	2	3	3	3	3	3	3	3	3	3	30	30	100

Критерії поточного тематичного оцінювання студента

Загальне оцінювання навчальних досягнень студентів з курсу «Теорія і практика формування екологічних знань молодших школярів» здійснюється за 100-бальною шкалою. Воно включає поточне оцінювання студента за кожен модуль (згідно розподілу кількості балів по змістових модулях), підсумкову за МКР (або оцінку за залік).

МКР проводяться у формі письмової роботи (відкриті тести).

Критерії оцінки студента (підсумковий контроль)

Підсумковий контроль здійснюється у формі заліку.

Максимальна кількість балів, що може бути отримана студентами – 60.

У випадку проведення підсумкового контролю загальна кількість балів складається із суми балів за виконання практичних завдань та кількості балів набраних студентом на заліку.

При визначенні кількості балів за залік викладач керується такими критеріями:

60 (максимальна кількість) балів ставиться у тому випадку, коли студент має системні, дієві знання, виявляє неординарні творчі здібності у навчальній діяльності, вирішує складні проблемні завдання, вміє ставити і розв'язувати проблеми, самостійно здобувати і використовувати інформацію,

вирішує складні проблемні завдання, самостійно виконує науково-дослідницьку роботу; логічно та творчо викладає матеріал в усній та письмовій формі; розвиває свої обдаровання і нахили, самостійно виконує 100% від загальної практичних завдань.

50–59 балів ставиться, коли студент виявляє знання і розуміння основних положень навчального матеріалу, може робити часткові висновки; відповідь його правильна, але недостатньо осмислена; самостійно відтворює понад 80% навчального матеріалу; відповідає за планом, висловлює власну думку щодо теми, вміє застосовувати знання при розв'язуванні задач за зразком; користується додатковими джерелами, виконує не менше 90% від загальної кількості практичних завдань.

40–49 балів ставиться, коли студент виявляє знання і розуміння основних положень навчального матеріалу, з допомогою викладача може робити часткові висновки; відповідь його правильна, але недостатньо осмислена; самостійно відтворює понад 70% навчального матеріалу; відповідає за планом, висловлює власну думку щодо теми, вміє застосовувати знання при розв'язуванні задач за зразком; користується додатковими джерелами, виконує не менше 75% від загальної кількості практичних завдань.

20–39 балів ставиться, коли студент має початковий рівень знань; знає половину навчального матеріалу, здатний відтворити його відповідно до тексту підручника або пояснень викладача, повторити за зразком певну операцію, дію; описує явища, процеси без пояснень причин, із допомогою викладача здатен відтворити їх послідовність, слабо орієнтується у поняттях; має фрагментарні навички в роботі з підручником; самостійне опрацювання навчального матеріалу викликає значні труднощі; здатен давати відповіді на прості, стандартні запитання, виявляє інтерес до навчального матеріалу, виконує до 45% від загальної кількості практичних завдань.

5–20 балів ставиться тоді, коли студент відтворює менш як половину навчального матеріалу; з допомогою викладача виконує елементарні завдання, здатен усно відтворити окремі частини теми; має фрагментарні уявлення про роботу з джерелами, не має сформованих умінь та навичок; виконує 30% від загальної практичних завдань.

1–4 балів ставиться студенту, коли він може розрізнити об'єкт вивчення і відтворити деякі його елементи; мало усвідомлює мету навчально-пізнавальної діяльності; виконує не більш як 20% від загальної кількості практичних завдань.

Кількість балів зменшується відповідно до проценту виконання практичних завдань або при відповідях на заліку.

Шкала оцінювання		
Оцінка в балах за всі види навчальної діяльності	Оцінка	
	для екзамену	для заліку
90 – 100	Відмінно	Зараховано
82 – 89	Дуже добре	
75 – 81	Добре	
67 – 74	Задовільно	
60 – 66	Достатньо	
1 – 59	Незадовільно	Не зараховано (з можливістю повторного складання)

ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Білявський Г.О., Фурдуй Р.С. Основи екологічних знань. Підручник. – К.: Либідь, 1996. – 288 с.
2. Божович Л.И. Личность и ее формирование в детском возрасте. – М.: Педагогика, 1968. – 412 с.

3. Ващенко Н.І. З досвіду екологічного виховання молодших школярів // Початкова школа. – 1990. – №8. – С. 40–44.
4. Виховуємо екологічну культуру // Початкова освіта. – 2004. – №14. – С. 2.
5. Глухова Н. Емоційне спілкування дитини з природою як умова творчого осягнення світу // Дошкільне виховання. – 2001. – №10. – С. 16–19.
6. Горелов Л.А. Экология. – М: Центр, 2000. – С. 192–208.
7. Екологічне виховання в початковій школі / Упоряд.: І. Васильченко, О. Кондратюк. – К.: Редакція загальнопедагогічних газет, 2005. – 128 с.
8. Екологічні ігри на природі // Хімія. Біологія. – 2004, грудень. – №68, 72.

Додаткова:

9. Буднік С. Акваріуміст-початківець [Текст] : навч. посіб. / Світлана Василівна Буднік, Андрій Мирославович Колосок. – 3-тє вид., допрац. та доповн. – Луцьк : Вежа-Друк, 2018. – 198 с.
10. Буднік С. Екологічний напрям гуртка «Декоративний акваріум» / С. В. Буднік, А. В. Капітула // Науковий вісник Східноєвропейського нац. ун-ту імені Лесі Українки. Сер.: Педагогічні науки. – Луцьк : Вид-во СНУ імені Лесі Українки, 2017. – № 1 (350). – С. 29-34
11. Будник С. «Кружок как основа формирования исследовательских учений ученика» [Текст] : сб. статей. / Светлана Васильевна Будник. – Германия : LAP LAMBERT Academic Publishing, 2017. – 60 с.
12. Буднік С. Використання інтерактивних методів навчання у гуртковій роботі : Текст / С.В. Буднік // Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» - Додаток 1 до Вип.31, том ІХ (51): Тематичний випуск «Вища освіта України у контексті інтеграції до Європейського

освітнього простору».- К.: Гнозис, / 2013, листопад(м.Київ).-618 С.159-168

- 13.Іванова О. Формування екологічної культури // Початкова школа. – 1998. – №8. – С. 40–43.
- 14.Іванова О. Дидактичні ігри як засіб екологічного виховання // Початкова школа. – 1998. – №12. – С. 25–26.
- 15.Іванова О. Формування екологічної культури // Початкова школа. – 1998. – №8. – С. 40–42.
- 16.Іващенко С. Екологічна культура в контексті національного виховання // Освіта і управління. – 1999. – №4. – С. 107–115.
- 17.Ідеї формування екологічної культури молодших школярів у педагогічній спадщині В. Сухомлинського // Наукові записки ТДПУ ім. В. Гнатюка: Педагогіка. – Тернопіль. – 2002. – Вип. 5. – С. 56–59.
- 18.Іщенко Л. Наступність в екологічному вихованні // Початкова школа. – 1998. – №9. – С. 31–34.
- 19.Карпенко Ю.О., Графік М.В. Зелений туризм на Чернігівщині. – Чернігів, 2003. – 100 с.
- 20.Карпенчук С.Г. Теорія і методика виховання. – К., 1997.
- 21.Ковальчук І. Виховання екологічної свідомості // Початкова школа. – 1999. – №10. – С. 13–17.
- 22.Колесник М.О., Грубінко В.В. Екологічне виховання учнів на засадах «глибинної екології» / Методичні рекомендації для студентів педагогічних навчальних закладів та вчителів. – Тернопіль: Вид-во ТДПУ ім. В. Гнатюка, 2002. – 52 с.

23. Колесник М.О. Форми, засоби та методи екологічного виховання учнів // Екологічний вісник. – 2006. – С. 80–85
24. Крисоченко В.С. Екологічна культура. – К.: Заповіт, 1996. – С. 13–23, 216–251.
25. Ковальчук І. Актуальні проблеми екологічної освіти та виховання / Ковальчук І., Ковальчук Т. // Педагогічна думка. – 2005. – №4. – С. 80–85.
26. Ковальчук І. Виховання екологічної свідомості // Початкова школа. – 1999. – №10. – С. 17–19.
27. Колесник М.О. Форми, засоби та методи екологічного виховання учнів // Екологічний вісник. – 2006. – №3. – С. 15–19.
28. Коренева І. Правові аспекти екологічного виховання // Початкова школа. – 1999. – №10. – С. 19–20.
29. Плахотип О. Як ми хочемо прогресу: екологічна освіта школярів // Світло. – 2000. – №3. – С. 37–39.
30. Русак Т.М. Форми і методи екологічного виховання в школі // Хімія. Біологія. – 2003, травень. – №28.
31. Радченко Т., Кудлай С. Екологічне навчання і виховання молодших школярів // Початкова школа. – 1997. – №3. – С. 14–15.
32. Різник Л. Народні традиції ставлення до природи як метод екологічного виховання // Початкова школа. – 1998. – №7. – С. 23–24.
33. Різник Л. Проблеми екологічного виховання молодших школярів // Школа першого ступеня: теорія та практика. – Переяслав-Хмельницький, 2002. – Вип. 1. – С. 112–123.

- 34.Современные проблемы экологии /ред. А. Касьяна/. – М.: Просвещение, 1997. – 94 с.
- 35.Степанюк А. Формування у школярів емоційно-ціннісного ставлення до живої природи // Шлях освіти. – 1999. – №4. – С. 12–14.
- 36.Тарасенко Г. Вчимося шанувати життя у природі // Початкова школа. – 2001. – №6. – С. 27–30.
- 37.Ткаченко О. Виховання екологічної чуйності до природи у процесі гри // Початкова школа. – 1998. – №4. – С. 30–32.
- 38.Ткачук Г.П. Формування екологічної культури учнів. – К.: Т-во «Знання» УРСР, 1988. – 32 с.
- 39.Формування екологічної культури учнів // Рідна школа. – 2003, №8. – С. 50–51.
- 40.Химинець О. Психолого-педагогічні основи екологічного виховання // Початкова школа. – 1998. – №4. – С. 38–40.

7. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ЗАЛІКУ

1. Особливості формування екологічних знань молодших школярів.
2. Суть еколого-натуралістичної роботи, її значення в початковій школі.
3. Педагогічне значення куточка живої природи, його склад.
4. Вимоги до підбору об'єктів куточка живої природи та їх розміщення.
5. Красивоквітучі рослини куточка живої природи.
6. Декоративно-листяні рослини в куточку живої природи.
7. Ампельні і виткі рослини в куточку живої природи.
8. Цибулинні рослини в куточку живої природи.
9. Сукуленти в куточку живої природи.

10. Догляд за рослинами в куточку живої природи й участь школярів у ньому.
11. Значення шкільного акваріума. Види акваріумів та вимоги до їх розміщення.
12. Влаштування акваріума.
13. Догляд за акваріумом та участь школярів у ньому.
14. Характеристика живородних акваріумних риб.
15. Характеристика ікрометних акваріумних риб.
16. Водорості й молюски в акваріумі.
17. Особливості утримання риб місцевих водойм у акваріумі.
18. Тераріум, особливості його влаштування. Мешканці тераріуму.
19. Особливості утримання птахів у куточку живої природи.
20. Догляд за птахами у куточку живої природи.
21. Утримання папуг у куточку живої природи.
22. Утримання канарок у куточку живої природи.
23. Ссавці в куточку природи, особливості їх утримання.
24. Тимчасове утримання тварин у куточку природи і спостереження за ними.
25. Склад і навчально-виховне значення пришкільної ділянки, вимоги до її озеленення.
26. Використання дерев у озелененні пришкільної ділянки.
27. Використання кущів у озелененні пришкільної ділянки.
28. Влаштування газонів і куточків дикорослих рослин на ділянці й догляд учнів за ними.

29. Влаштування квітників і догляд учнів за ними.
30. Приваблювання птахів на ділянку.
31. Методика роботи на пришкільній навчально-дослідній ділянці.
32. Значення ентомологічної колекції, польове спорядження для збору комах.
33. Основні способи збору комах для колекції.
34. Оформлення колекції та догляд за нею.
35. Методика складання навчальних гербаріїв.
36. Спостереження як метод вивчення природи свого краю.
37. Види спостережень у природі та педагогічне керівництво ними.
38. Фенологія як наука та метод вивчення природи свого краю.
39. Фенологічний поділ року на періоди, їх характеристика.
40. Шкільні фенологічні спостереження за рослинами.
41. Шкільні фенологічні спостереження за тваринами.
42. Спостереження за неживою природою та фіксація їх результатів у календарі природи.
43. Значення туристсько-краєзнавчої роботи, особливості її організації в початкових класах.
44. Правила поведінки учнів у природі під час походу, екскурсії, прогулянки.
45. Планування виховної роботи екологічного змісту у початковій школі.
Структура плану виховної роботи. Вимоги до планування екологічного виховання учнів початкової школи.
46. Методи екологічного виховання молодших школярів, їх характеристика, переваги та недоліки. Розповідь. Бесіда. Використання

- наочних методів в екологічному вихованні. Спостереження за об'єктами та явищами природи.
47. Пошуково-дослідна діяльність. Особливості лабораторних та практичних робіт. Принципи відбору методів екологічного виховання.
  48. Засоби екологічного виховання молодших школярів. Форми організації екологічного виховання.
  49. Засоби безпосереднього формування знань та почуттів дітей.
  50. Ігри природничого змісту. Робота з дитячою книжкою.
  51. Екологічне виховання на уроці. Можливості шкільних навчальних дисциплін в екологічному вихованні учнів. Методи екологічного виховання на уроці. Врахування міжпредметних зв'язків в екологічному вихованні учнів.
  52. Організація екологічного виховання у позаурочній, позакласній та гуртковій роботі.
  53. Підготовка та проведення святкових вечорів, КВК, конкурсів, виставок малюнків, фото, плакатів на екологічну тематику тощо.
  54. Екскурсії у природу, на виробництво. Методика підготовки та проведення екскурсій екологічного змісту.
  55. Залучення школярів до природоохоронної діяльності.
  56. Особливості створення та функціонування екологічної стежки: значення, складання маршруту, планування та організація роботи.
  57. Гурткова робота еколога-натуралістичного спрямування у початковій школі: значення, можливості в екологічному вихованні, особливості організації; планування.